

Вішнікіна. – К.: ДНВП «Картографія», 2012. – С. 307-308.

3. Загвязинский, В.И. Теория обучения: современная интерпретация: учеб. Пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – С. 66.

4. Кобернік С. Г. Самостійна робота учнів та проблема її вдосконалення [Текст] / С. Г. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – №7. – С. 2–6.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Смоляр Н.О., Остапенко Т.М.
Полтава, Україна*

Національною доктриною розвитку освіти України, Концепцією національного виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепцією екологічної освіти в Україні визначено, що метою навчально-виховної діяльності навчальних закладів є виховання і розвиток творчого потенціалу, які базуються на знаннях, вміннях, навичках, соціальній активності особистості, формування системи гуманістичних цінностей, у якій цінність природи і людини визначаються як провідні. У цьому контексті важливістю набуває екологізація педагогічної діяльності, що спрямована на пізнання законів природи, непротивлення людини і природи, сприйняття природних об'єктів як повноцінних суб'єктів і партнерів взаємодії з людиною, збалансування мотивації у взаємодії з природою, вміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей, цінувати і оберігати природу рідного краю і власне здоров'я.

Загальноновизнано, що основними причинами загострення екологічних проблем доквілля нині є низький рівень екологічної культури значної частки представників суспільства. Адже екологічні проблеми слід вирішувати першочергово і фахово, враховуючи їх комплексний характер. Ще краще – упереджувати виникнення цих проблем. Так чинити, прогнозуючи свої дії щодо природи, моделюючи практичні рішення, передбачаючи можливі наслідки вчинених дій, може тільки екологічно свідомо і грамотна людина, яка володіє арсеналом екологічних компетентностей. Значну роль у розвитку цих компетентностей у підростаючого покоління має відігравати екологічна освіта та виховання, про що свідчать відповідні компоненти стандартів [1,2]. Формувати їх доцільно безперервно, на різних стадіях індивідуального життєвого та соціально-адаптивного розвитку людини, що відповідає Концепції безперервної екологічної освіти [3].

У науково-методичній літературі досить повно викладено загальні теоретичні основи формування в школярів ставлення до природи у фундаментальних працях О.М.Захлебного, І.Д.Зверева, К.М.Кудрявцевої, І.Г.Суравегіної. Більшість сучасних досліджень виконані на матеріалах окремих навчальних предметів (А.С. Волкова, В.В. Коваль, В.М. Назаренко, П.В. Самойленко). У свою чергу, звернення до різних галузей знань про людину і природу, необхідність формування цілісних світоглядних уявлень пов'язано із застосуванням міжпредметного підходу, інтеграцією освіти. Ці проблеми розглядалися у дослідженнях В.Р. Ільченко, Т.Г. Каленнікової, О.В. Король, Л.В. Шаповал та інших. Окремі аспекти екологічної освіти та виховання шкільної молоді відображено у працях Б.Г.Йоганзена, І.М.Костицької, В.С. Ліпицького, А.С. Некос, У.А. Турдикулова, В.Д. Шарко, Л.С. Шубкіної, Н.Б. Фокіної та ін. Таким чином, на даний час досліджено загальні тенденції екологічної освіти, розроблено і прийнято її вихідні положення (мета, завдання, принципи). Разом із тим ряд аспектів екологічної освіти вимагає поглибленого дослідження, конкретизації змісту, форм та методів навчання. І важливе місце у цій низці педагогічних та методичних питань посідає формування екологічних компетентностей школярів як базового орієнтиру і запоруки набуття відповідних рівнів екологічної культури майбутніми громадянами держави.

Основні підходи до змісту, сутності та структури екологічної компетентності, визначення принципів, за якими відбувається формування цієї якості, визначено у працях О. Колонкової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що на сьогодні єдиного підходу щодо поняття екологічної компетентності не визначено. Так, Л.М. Титаренко вважає, що, на відміну від екологічної культури, яка може мати суспільний і особистісний характер, екологічна компетентність стосується тільки особистості [9]. В. Маршицька розглядає екологічну компетентність як здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, коли набуті знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля [6]. О. Колонська визначає екологічну компетентність як систему знань, умінь і навичок у сфері екологічної діяльності, що відповідають внутрішній позиції

та забезпечують кваліфіковане розв'язання екологічно небезпечних ситуацій, спостереження та контроль за дотриманням екологічних вимог у різних сферах життєдіяльності згідно з екологічним законодавством України [4].

В узагальненому вигляді підходи різних авторів до розуміння поняття «екологічна компетентність» зводяться до такого (надаємо в трактуванні С.П. Левків [5]):

- інтегрований розвиток особистості, що об'єднує нормативний, когнітивний, емоційно-мотиваційний і практичний компоненти та забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування [11];

- характеристику, що дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку [7];

- підготовленість і здатність людини до практичного вирішення екологічних завдань, наявності в неї ряду особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях, що виникають у різних сферах діяльності, та знаходити правильні шляхи їх вирішення [10].

На нашу думку, екологічна компетентність виявляється в систематичному прийнятті рішень щодо врахування екологічних наслідків власної діяльності, що чинить певний вплив на довкілля. Основою екологічної компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання є власним надбанням особистості, і формуються вони під впливом екологічної інформації, насамперед, у школі на уроках біології, інших предметів природничого циклу, в позаурочний час (робота в еколого-натуралістичних гуртках, на факультативах, виконання проектів, підготовка науково-дослідних робіт, участь в екологічних та природоохоронних акціях, конкурсах тощо), в позашкільний час (еколого-натуралістичні гуртки, секції, екскурсійна діяльність), в позанавчальний час (перегляд спеціалізованих тематичних програм і передач екологічного змісту) та ін. Акцентуємо на тому, що біологія як шкільний предмет є базовим у процесі формування екологічних компетентностей школярів, однак не єдиним. Успіх еколого-педагогічної діяльності залежить значною мірою від інтегрованого підходу у вивченні різних предметів як природничого, так і гуманітарного та соціально-економічного змісту, а також ефективної системи урочної, позакласної та позашкільної педагогічної діяльності в шкільному навчальному закладі. Ця система повинна базуватися на таких обов'язкових елементах як практичний досвід педагогів у сфері застосування екологізованих методик, їх власних екологічних компетентностях, можливостях матеріально-технічної бази навчального закладу, використання інноваційних підходів при забезпеченні еколого-навчальної та еколого-просвітницької діяльності. Зазначимо, що дієвим напрямом цієї роботи є використання засобів самої природи, що передбачає організацію навчально-виховного процесу шляхом екскурсійної діяльності на природні екологічні та антропогенні екологічні об'єкти, організації еколого-натуралістичної діяльності школярів (застосування як групових форм роботи, так і індивідуальних – дослідження, спостереження, моніторинг) та ін.

Хоча компетентнісний підхід є одним із актуальних освітніх підходів, завдання формування екологічних компетентностей учнів не зазначено у сконцентрованому вигляді в нормативних документах МОН України за винятком старших класів екологічного профілю. Окремі риси і складові екологічної компетентності визначені у «Концепції екологічного виховання» [3]. Тому на сьогодні важливим завданням є напрацювання досвіду щодо формування екологічних компетентностей школярів. У цьому контексті й нами виконується багатоетапна дослідно-експериментальної робота, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні й експериментальній перевірці ефективності формування екологічних компетентностей школярів в умовах сільської школи на базі Красногорівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Великобагачанської районної ради Полтавської області [8].

Література

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/

3. Концепція екологічної освіти в Україні // Інформаційний збірник МОН України. – 2002. – №7. – С. 4.

4. Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності старшокласників засобами

дистанційної освіти / О.О. Колонькова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [Зб-к наук. праць]. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Т.1, вип. 10. – С. 379-387.

5. Левків С.П. Формування екологічної компетентності учнів на уроках біології / С.П. Левків // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : Зб-к наук. праць ; за заг. ред. д.п.н., проф. С.С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н.М. Мирончук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

6. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи / В.В. Маршицька // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [Зб-к наук. праць]. – Київ, 2005. – Кн. 2, вип. 8. – С. 20-24.

7. Пустовіт Н.А. Особистісно орієнтовані технології екологічного виховання підлітків / Н.А. Пустовіт // Наукові записки. Серія «Педагогіка і психологія». – Вінниця : РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2001. – Випуск 5. – С. 59-62.

8. Смоляр Н.О. Про доцільність формування екологічних компетентностей школярів в умовах сільської школи / Смоляр Н.О., Остапенко Т.М. // Навколишнє середовище і здоров'я людини. : [Зб-к матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 11 грудня 2014 р., Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка]. – Полтава : Астроя, 2015. – С.

9. Титаренко Л.М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : [Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04]. – Київ, 2007. – 22 с.

10. Формування екологічної компетентності школярів : [Наук.-метод. посібник] / Пустовіт Н.А., Пруцакова О.Л., Руденко Л.Д., Колонькова О.О. – К., 2008. – 64 с.

11. Шмалей С.В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничого циклу : [Дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01] / С.В. Шмалей. – К., 2005. – 479 с.

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

*Соловійова Н.С.
Полтава, Україна*

«Кожен, хто вибирає професію педагога, перебирає відповідальність за тих, кого він буде учити і виховувати, водночас відповідаючи за себе, свою професійну підготовку, свого права бути Педагогом, Вчителем, Вихователем» [1].

Семантичний та педагогічний зміст поняття «підтримка» полягає в тому, що підтримувати можна лише те, допомагати тому, що вже є в наявності (але на недостатньому рівні), тобто підтримується розвиток людини. Підтримка виникає з реальних потреб, які студент відчуває, але в силу ряду причин не може самостійно задовольнити. Тому йому необхідна допомога і підтримка іншої людини (інших людей).

Педагогічна підтримка, поряд з фундаментальними діяльностями з соціалізації навчання і виховання є самоцінною, самостійною, професійною діяльністю щодо створення умов для саморозвитку дитини. Предметом педагогічної підтримки, стає процес спільного з визначення власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання проблем, що заважають йому зберегти свою людську гідність і самостійно досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, здоровому способі життя. Метою педагогічної підтримки виступає допомога людині у набутті себе, в роботі з самим собою, тобто у самовизначенні і самореалізації, "вироснування" суб'єктної позиції [2].

Педагогічна підтримка майбутньому вчителю у його професійній підготовці необхідна для створення умов успішного освоєння соціально значущих цінностей, норм, культури поведінки, для того, щоб він сам зміг обрати свій життєвий шлях і реалізувати його, досягти і освоєвати зовнішній світ, пізнавати й розвивати свій внутрішній світ і, звичайно, щоб успішно навчатися, здобувати знання, формувати вміння та навички навчальної діяльності [3].

Отже, педагогічна підтримка передбачає встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків, віру в потенціал людини, допомогу у самореалізації вирішенні соціальних та освітніх проблем. Перед педагогом постає ряд конкретних психолого-педагогічних завдань: допомогти усвідомити цінність, цілі і перспективи, стимулювати аналітичне, конструктивно-критичне ставлення до світу; розвивати рефлексію; культивувати емоційний і конструктивне ставлення до свого творчості.

Педагог, як і всі, знаходиться в «поле вибору». Педагог повинен запастися чималим терпінням і повагою, щоб вміти не тільки розуміти те, що з ним відбувається, але і бачити світ свого учня його очима. Не залишаючись байдужим до переживань, але при цьому дотримуючись певної дистанції, порушити яку без відома іншої людини – значить бути нетактовним і нав'язливим, педагог